

tinsko predstavljali (ali sami radi, ali pa po sili) in za dokaz jim samo sem postavimo en rimski napis:

C. GAVILIVS. PECVLIIARIS. V. F.

SIBI. ET IVLIAE TERTVLLAE

H. M. H. N. S.

(Gruter pag. 787 nro. 1. In urbe S. Andreae in valle Lavantina).

Tukaj vidimo slovenskega Gavila (od staroslovenske besede „gav“, novoslovensko „gov“, pecus, das Rind, odtodar gav-edina, das Rindfleisch, in gav-edo ali novoslov. govedo, govedina, pa tudi gav in gavedina se čuje v ustih naroda Slovenskega, posebno na Pohorju) v latinskega Peculiaris prestavljenega. Da je končavka *il* lastna slov. imenam nas uči skušnja. Čehi imajo Sušil, Viskočil, Budil, mi na Štajeri okoli Šavnice, kjer *l* kot *a* na koncu izgovarjamo: Sušia, Budia, Kosia itd. Jaz mislim, da Keltomani morajo pri tem edinem kamnu obmolkniti, in spoznati, da je Norikum in Panonia stara domovina Slovencev in da so že o času Rimljanov tukaj stanovali, ne pa v 6. ali 7. stoletju po Kristusovem rojstvu v te pokrajine prišli. Tudi odzadaj naj nobeden več ne govori od samo rimskih starin in rimskih spomenikov v Noriku in Panonii, temoč naj pravično pridavek „slovenski“ pristavi.

Nekaj od Navporta in Ljubljane.

Od Verhnike. V prepiru za Ljubljano je bila tudi Verhnika imenovana, in sicer od dvoje strani, zavoljo starih in novih imén. Naj v pojasnjenje besed tudi jez nekaj dostavim, kakor s krajem bolj znan. Za stari Nauportus prav piše g. Hohenwart, da se brez priče na mesto sedanje Verhnike stavi. Znamnja starega zidovja se namreč ne najdejo na levem bregu Ljubljane pri sedanji veliki cesti; ampak na desnem bregu Ljubljane, od sedanjega terga čez vodo, na Virskem polju je star zid pod zemljo čuti. Kadar namreč ondi orjejo, morajo dobro paziti, da z drevesam pregloboko ne pridejo; tudi se ondi večkrat stare opeke lastne podobe najdejo, namreč na pol okrogle. Tudi se včasih zadene na stare denarje; pred malo leti je dekle našlo zlat rimski denar, za katerega je prijatelj starin v Ljubljani pet goldinarjev plačal. Blizu kraja, kjer se sedaj blago iz ladij sklada, se ob času majhine vode še starih kolov versta kaže, od katerih sodijo, da bi utegnili ostanek starega mosta biti. Ako je ime Nauportus iz slovensine posneto, morebiti da je njegova korenina še dan današnji živa. Kraj, kjer Ljubljana izvira, se pravi Virje; vas, ktera je precej spodej in blizu mesta starega Nauporta, je Vir d. al. Verd. Zdaj sicer pravijo: v Virdu, kdaj so utegnili reči: na Virdu; ta kraj pa je po vsaki poti zadosti star, ustanovljeno pismo Bistrškega samostana od l. 1260 že govori od sedem zemljiš v kraju Verde. Ravno tako star kraj so tudi Mirke med malo in veliko Ljubljano; ime Mirke, enako Ljubljanskemu Mirju, na staro zidanje kaže. Rimljani so se gotovo v tej strani bolj močno zaterdili zavoljo napadov bližnjih narodov; stari ajdovski zid, katerega sled se v hribih za Verhniko od Zaplane čez veliko cesto proti Rakitni in Cerknici vleče, je pred ko ne ostanek rimskega dela.

Za novo ime Ljubljanskega mesta so tudi pri Verhniki sledili iskali, zlasti v bolj kratkim imenu Lubije (Lubija pravijo, ne Lubja ali Lobja; nad glasnico *i* je udar). Ker izvirki Ljubljane niso drugeje toliko znani, naj jih bolj posebej imenujem. Nekteri manjši izviri so namreč na severni, ali ko od Ljubljane prideš, na desni strani od velike ceste. Nar večji je potok, ki za cerkvijo s. Pavla pri Kožuovem malnu izvira; manjši je drug potok, ki pod hribom s. Trojice iz zemlje teče; izvirek Bela pa, v globoki dolini pod

Idersko cesto, le ob svojih časih vodo daje, kadar se namreč vreme spremeniti hoče. Poglavitni izviri pa so na južni ali na levi strani od velike ceste. Pervi je mala Ljubljana ali Močilnik; drugi poglavitni med gerdim pečevjem je prava ali velika Ljubljana; in tretji spet manjši je Lubija.

Ti trije izviri so na Frajerjevi mapi zaznamovani, samo da je Lobja napak pisana; unih treh pa na tej mapi ni viditi, zaznamovani so vendar na Lošanovi mapi. Razun Lubije, ktera nižji pod Verhniko in Ljubljano pride, se drugi potoki že med Verhniko in Virdam stekajo. Kar ime Ljubljane zadene — naj že bo iz korenine Ljub, Lob ali Lé — izpeljava te besede ni tako čudna, kakor se je nekemu zdela. Košana, Sežana, Bregana, Trojane, Poljane, so vse imena s tako podaljšano končnico; in ako hoče kdo čisto enako izpeljano ime, naj vzame Hribljane v hribih nad Cerknico, ali Sapljane na Istrijskim. Pa tudi ime reke, namreč Ljubljana, najde več imen enake podobe; Hrastenica, Prešenica, Temenica, celo Breganica so tacega plemena. Kaj posebnega je to, da Gradašica, ktera se tudi z Ljubljano steka, pa iz vse druge doline pride, se pri izviru Ljubljana kliče; ta izvir pa ni na ljubeznivim kraji, tudi ne na odprtih mestu, kakor na lobi ali na čelu, ampak v neprijetni, tesni skaloviti grapi. Viditi je, da imena se v časih tudi po nenavadnih kopitih ravna, da jim jezikoslovec ne pride vselej lahko na konec. S tem pa nočem reči, da bi bili taki jezikoslovski pomenki za prazno slamo; leto menim, da kdor je ime le nekoliko poverhi pogledal, pravde še ni dognal. Kar pa arkive tiče, je gotovo še katerih drugih treba odpreti; zdi se mi, da nekdanji Oglejski, Teržaški in Beneški arkivi še marsiktero drago drobtinico hranijo, zlasti ker je bila Krajna z Oglejem skorej v vedni zvezi; še italijansko ime Lubiana se mi za Ljubljano veliko pomenljivo zdi. P. H.

Slovanski popotnik.

* V Moskvi je umrl ruski pisatelj Vasil Aleksandrovič Vontarski. Naj imenitniši njegovi spisi so „Velika dama“ roman, „Lekar“ drama, „Minister“ roman, in „Dve sestri“ novela.

* Ternski misli nov zvezek svojih pesem v ilirskem jeziku izdati.

* „Slovenska Bčela“ bo zgodovinski spis g. prof. Terstenjaka: „kdo so bili Ambidravi in kdo je sozidal starodavni mesti Virunum in Teurnia, Kelti ali Venedi?“ v posebnej dokladi že v listih od mesca marca prilagala.

* Slavni obrazar ali malar Adam, kteri je s svojimi glasovitimi podobami junaštva naše armade na Laškem in Ogerskem proslavljal, se je v Černogoro podal, da bi si tam po resnici načerte za svoje podobe narisal.

* Od presvitlega knezo-škofa g. Slomška se na Dunaji tiska: „Slovensko berilo za nedeljske šole“ in „malo berilo za slovensko-nemške šole.“

Novičar iz slovenskih krajev.

Nekaj iz spodnjega Štajera. V „Novicah“ sim bral, da so se ljudje na več straneh z letošnjo zimo hvalili; eni pa so pravili: da bode to zimo cent snega 5 forintov koštal, pa je ni taka, ker Eden le z vremenom ravna, ne pa vsi. Tudi naši zvoljeni možje šolnega okraja na R... so si mislili: letos nam ni treba derv za šole kupiti, in so le nekaj okoli sto polén k šoli zapeljali, in tiste še le komaj okoli novega leta, misleč: Bog ne daj, da bi ktera poléna za naprej ostala, bi se lahko preveč vsušila. — Na 16., 17. in 18. den pretečenega mesca pa je silo merzli veter s snegom vejal, tak, da se ti dnevi smejo za res med zimske šteti. Uče-

nik si ne vé pomagati, s snegom ne more kuriti, derv pa ni ne enega samega polenica pri hrami bilo, pošle k predstojnikama, naj bi se čez otroke usmilila, in kak naj hitrej za kurjavo poskerbela, pa vse je bilo zastoj; ni bilo drugači za pomaganje, kak šolare obojnega spola velke in male pol dobre ure v hosto poslati, kateri, kak se lahko razume, niso mogli dosti prinesiti, in še tisto z britko volo. Takšen je duh, ne samo naših, temoč dosta drugih predstojnikov v našem kraju, kar se Bogu usmili. — To se reče: svoje otroke in učnike ljubiti, in za njih podučenje skrbeti. Bog daj skoro boljše. — Še nekaj posebnega: Na den sv. Franciška Sal. tekočega leta ob štirih popoldne so ljudje med Lotmerkom in Ormožem, kateri so zvunej hramov delali, v zraku en poseben šum čuli, med tem pa, kak da bi kanon počil, ktere ga glas je 10 minut skoz naprej donel, in od gromenja jako razločen bil. Kaj takega ni še nikoli pri nas čuti bilo.

Iz Kroke. Žalostna in vesela novica! Pretekli čertik se podá ogljar A. po domače Aržet s svojim sinom M. v Ilovco po oglje. Med potjo je s snegom jako vetrilo. Proti verhu utrudeni mož tako oslabi, da obleži; sin nekoliko korakov pred njim, kmalo dospě do zamedene utice, kjer je bilo oglje hranjeno. On marljivo odmetuje sneg kake pol ure in pričakuje sledin trenutik starega očeta. Ko le ne pride, popusti skerbni sin pričeto delo in ide gledat, kje da je oče ostal. Kmalo dojde k njemu in ga najde v snegu na pol mertvega ležati, urno ga prime pod pajsijo, ga vleče v utico, v nji dobro zakuri in si močno prizadeva oterpnjene ude starčika ogreti. Alj vse zastoj! O polnoči mertvoudnega popustivši priteče v petik zarano v Kropo in žalostno novico kmalo po celem tergu razglasi. Hipoma, ko cerkovni sluzabnik tužno prigodbo zasliši, zaklenka s tistim zvonom, kteriga glas dušo unkraj sveta spremi. Na to pridejo 4 korenjaki, vzamejo mertvašnico (trugo) in jo nesejo v sprejete mertvega trupla do podnožja goré. O, kaka groza jih kmalo obide, ko vidijo ogljarja A. proti njim jo mahati (bil se je počasi zbrihtal in se proti domu napotil) in kaka sramota na to, ko so morali prazno mertvašnico (trugo) v poprejšnjo izbico tirati. Sin je sedaj vesel, da bo zamogel v družbi svojega očeta po oglje hoditi.

Fr. M.

Iz Ljubljane. Včeraj smo prejeli od vrednika „Novic“ iz Dunaja sledeči dopis: „V pondelk opoldne so v zadevi grozovitega napada poklonili poslanci iz Krajnskega očetu cesarjevemu, svetlemu nadvojvodu Francu Karelju zagotovilo serčnega milovanja in zveste vdanosti Njih veličanstvu presvitlemu cesarju. V imenu namestnikov Krajnske dežele in Ljubljanskega mesta je govoril gosp. baron Codelli in s serčno in krepko besedo razodel čutje Krajncov o omenjenem strašnem napadu, ter je svoj govor s tem sklenul: naj blagovoli svetli nadvojvoda vse to povedati Njih veličanstvu presvitlemu cesarju. Na to je svetli oče cesarja, kateri poslanstva iz vsih krajev cesarstva (po 10 do 12 na dan) sprejema, kar cesarju samemu zavolj ravno prestane boleznit to še ni mogoče, z ginjeno besedo odgovoril, da bo z velikim veseljem Njih veličanstvu sporočil, kar mu je Krajnska dežela z glavnem mestom vred po namestnikih svojih ravno vediti dala. „Krajnska dežela“ — je rekel na dalje — „je bila vseskozi z nepremakljivo zvestobo svojemu cesarju vdana, kateri bo današnje zagotovilo s toliko večim veseljem sprejel, ker je čez in čez prepričan, da pride iz serc zvestega ljudstva“. Še več smo se pogovarjali z ljudomilim gosp. nadvojvodom, ki nam je med drugim tudi sledeče veliko pomenljive besede rekel: „cesar me je zjutraj prašal: kateri poslanci pridejo danes? in ko mu rečem, da pridejo Krajnci,

je odgovoril: „močno mi je žal, da verlih Krajncev ne morem osébnó sprejeti“. Dalje nam je veselo novico povedal, da ni nobene nevarnosti več o bolezni cesarjevi. Veselega in ginjenega serca smo se poslovili od prijaznega visocega gospoda, ki je tudi Ljubljancane pohvalil, da so adjutanta cesarjevega gosp. grofa O'Donela za častnega mestjana izvolili. Po poklonu pri gosp. nadvojvodu Franc-Karlju smo bili pri omenjenem gosp. adjutantu in tudi pri gosp. ministru dr. Bach-u, ki nas je prav prijazno sprejel.“ —

Novičar iz mnogih krajev.

Ozdravljenje presvitlega cesarja tako veselo napreduje, da naznanilo vračev o Njih stanju na dan le enkrat izhaja. — Za leto 1853 spade na Krajnsko deželo 1250 vojaških novincev ali rekrutov. — Minister ūka je tudi učnikom ljudskih šol dovolil, da smejo slovesno obleko ali uniform nositi, le pri učenju in cerkvenih opravilih ne. — Ker so med laškimi begúni na Sardinskem in Švajcarskem tudi bogati posestniki, kateri svoje dohodke v vedno podpihovanje Lahov porabijo, je cesar ukazal, da ima vse njih premoženje, ktere ga še v naših deželah imajo, pod sekvestre priti. — Pri zadnji loteriji v Padovi je nekemu goljufu spodletelo, sicer bi bil 45.000 dvajsetic dobil. Stavil je namreč le na eno številko, in sirotnega fantiča, kateri numare vleče, podkupil, da bi ponarejeno zaželjeno številko le na videz iz žepka vlekkel. Pa loterijski uradniki so to goljufijo zapazili, ker se jim je čudno zdelo, da se na eno številko tolikanj stavi. — Številko Austrincov, ki so na Švajcarskem, je okoli 9000. — Po časnikih se bere, da se bojo spomladi vikši europejski vladarji snidili, se posvetovat, kako bi Angleže primorali, ondotne laške inogerske begúne izgnati. Naša vlada bode ojstro tirjala izgnanje Mazzinita in Košuta, ako se ji to ne dovoli, bo nek tudi Anglečanam prepovedano, v naše dežele priti. — Angleški časniki se za Turčijo močno pategujejo, in sodijo, da za njo še ni čas za umreti prišel, posebno zató ne, — ker se je te leta vpeljava žita iz črnega morja na Angleško jako pomnožila. — Lord Russel, minister zvananjih zadev v angleškem ministerstvu, je svojo službo lord Clarendonu oddal, pa bode vunder še dalje v ministerstvu ostal. — Iz Černogore se sliši, da so Černogorci (že pred prihodom ruskega polkovnika Kavalevskyja) 15. februarja Turke iz Leškega polja popolnoma pregnali. Pri tej bitvi je 53 Turkov mertvih ostalo. 18. februarja je Juri Petrovič, stric Černogorskega kneza, na bregu Skadarskega jezera turško vojsko pod zapovednikom Selimbegom napadel. Dva turška topa in mnogo orožja je zaplenil, in Turke v Skadarsko jezero tiral, kjer so se tri ladje z ljudmi in strelilom potopile. Na polju je nek ostalo 230 mertvih in 300 ranjenih Turkov. Boljeviči so 24 glav odrezali, da si tudi je jim to Petrovič ojstro zabranil. Turškem vojakam v Černogori se nek prav hudo godí, ker je njih večina iz Azije domá, ne morejo prenesti zime in vlažnosti Černogorskih planov. Njih hrana in obleka je slaba, in njih ležišča in šotore vedno hudo deževanje namakva, hude bolezni so se jih lotile, da jih vsaki dan veliko pocepa.

Naznanilo.

Po dovoljenji vis. c. k. ministerstva ūka dam na znanje, da bom občno rastlinoznanstvo (botaniko), in posebno poznanje koristnih, škodljivih, kakor tudi strupenih zelišč prihodnjo sredo, to je, 9. dan tekočega mesca marca učiti začel. Tisti gospodje učenci in tudi drugi prijatli botanike, ki se hočejo tega koristnega ūka vdeležiti, so povabljeni omenjeno sredo ob eni popoldne v učilnici 8. gimnazialnega razreda se oglasiti.

A. Fleišman.